

(م. ۸۵۲ق.)، بیروت، دار المعرفه؛ المدینة المنورة فی مئة مخطوط: مصطفى عمار مثلا، مرکز بحوث و دراسات المدینة؛ معجم ما الف عن المدینة المنورة: عبدالرزاق فراج الصاعدي، جده، المكتبة العصرية الذهبي، ۱۴۱۷ق.

علی احمدی میرآقا

اخبار مکه ابن اعرابی: از کتاب‌های گمشده تاریخ محلی مکه، نوشته احمد بن محمد بن الاعرابی بصری صوفی (م. ۳۴۱ق.)

احمد بن محمد بن زیاد بن بشر بن درهم، نام آور به ابن الاعرابی و مکتبا به ابوسعید از محدثان، صوفیان و شیخ الحرم بصره بوده که به مکه مهاجرت کرده و همان جا در گذشته است.^۱ تنها آگاهی ما از کتاب وی، تصریح مؤلف در معجم الشیوخ خویش به تألیف چنین کتابی است.^۲ تاریخ‌نگاران و کتاب‌شناسان پیش از سخاوی از این کتاب یاد نکرده و سخنی نیز در آثار آنان یافت نمی‌شود که حاکی از رؤیت آن باشد. گویا سخاوی به پشتوانه معجم الشیوخ نویسنده وجود چنین

اثری را مسلم پنداشته^۳ و سپس آثار کتاب‌شناختی مکه نیز به دنبال او از این کتاب یاد کرده‌اند.^۴ ذهبی (م. ۷۴۸ق.) در ردیف نگاشته‌های ابن الاعرابی تاریخ بصره را یاد کرده؛ اما از کتابی درباره مکه نام نبرده است.^۵

◀ منابع

الاعلان بالتوبیخ: شمس الدین السخاوی (م. ۹۰۲ق.)، به کوشش فرانس روزنتال، بیروت، دار الکتب العلمیه؛ التاریخ و المورخون: محمد الحیب الهیله، مکه، مؤسسة الفرقان، ۱۹۹۴م؛ حلیة الاولیاء: ابونعیم الاصفهانی (م. ۴۳۰ق.)، بیروت، دار الکتب العربی، ۱۴۰۵ق؛ سیر اعلام النبلاء: الذهبی (م. ۷۴۸ق.)، به کوشش گروهی از محققان، بیروت، الرساله، ۱۴۱۳ق؛ طبقات الصوفیه: السلمی (م. ۴۱۲ق.)، به کوشش نورالدین شریبه، قاهره، مکتبة الخانجی، ۱۴۰۶ق؛ معجم ابن الاعرابی: احمد بن محمد بن الاعرابی (م. ۳۴۰ق.)؛ معجم ما الف عن مکه: عبدالعزیز سنیدی، ریاض، مکتبة الملک فهد، ۱۴۲۰ق؛ المنتظم: ابن الجوزی (م. ۵۹۷ق.)، محمد عبدالقادر و دیگران، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۵ق.

ابراهیم احمدیان

۳. الاعلان بالتوبیخ، ص ۱۶۶.

۴. برای نمونه: التاریخ و المورخون، ص ۲۶؛ معجم ما الف عن مکه، ص ۵۸.

۵. سیر اعلام النبلاء، ج ۱۵، ص ۴۰۷-۴۱۲.

۱. طبقات الصوفیه، ص ۴۲۷-۴۳۰؛ حلیة الاولیاء، ج ۱۰، ص ۳۷۵-

۴۷۶؛ المنتظم، ج ۱۴، ص ۸۸.

۲. معجم ابن الاعرابی، ج ۵، ص ۲۹۰.